

Aktivity Československého svazu mládeže na Univerzitě Palackého na konci 40. a na začátku 50. let 20. století¹

Monika SUKOVÁ, Pavel KOPEČEK

Activities of the Czechoslovak Youth Union at Palacký University in the end of 40th and at the beginning of the 50th of the 20th Century

Abstract: The present study focuses on the activities of university students between 1948 and 1952 in the context of the development of the Czechoslovak Youth Union at Palacký University in Olomouc. The topic of university students in the second half of the twentieth century has been studied in detail in contemporary historical research, especially in connection with the years 1948, 1968 and 1989 as the turning points of the Czechoslovak history. However, the gap between these milestones offers the focus areas that have not been researched yet. In this paper, we focus on extracurricular activities of students of Palacký University under the patronage of the Czechoslovak Youth Union, which was closely linked to the politics and ideology of the Communist Party of Czechoslovakia. The Communists perceived the danger of uncontrolled spending of free time by university students, so they monitored their actions and eventually censored and restricted them. In the 1950 s, students were offered activities supporting mainly socialist cohesion and Marxist-Leninist perception of the world, such as part time jobs, party trainings, competitions at faculty dormitories, thematic professional lectures, etc.

Key Words: University students, Czechoslovak Youth Union, Communist regime, Palacký University in Olomouc.

Úvod

Studentská mládež hrála od poloviny 19. století významnou roli v životě české společnosti, což se projevovalo samozřejmě i ve vypjatých a kritických okamžicích národní existence. Výrazný byl podíl studentů na revolučních událostech let 1848–1849, silné byly i protesty jejich nástupců proti nacistické okupaci českých zemí na podzim 1939 a svůj význam měly i odhodlané, i když marné pokusy části pražských vysokoškoláků protestovat proti nástupu totalitní moci v únoru 1948. Tyto události ukázaly potenciální sílu studentstva a nově se etablující komunistický režim to pochopitelně nemohl brát na lehkou váhu. Jedním z kroků, které komunisté po svém převzetí moci v roce 1948 uskutečnili, bylo – kromě rozsáhlé čistky na vysokých školách – vytvoření jednotné mládežnické organizace, Československého svazu mládeže (ČSM), který měl sloužit jako „převodová páka“ komunistického režimu v prostředí mladé generace. Eliminována byla rovněž samostatná existence všech ostatních „konkurenčních“ spolků, hnutí a organizací, které měly jako hlavní náplň nebo aspoň součást své činnosti výchovu mládeže, jako byl např. Junák, Orel, Sokol, Svaz vysokoškolského studentstva atd. (Otáhal, 2003, s. 10–11; Belan, 2015, s. 28–48; Pavelčíková, Weber, 2019, s. 595–597; Rákosník, 2019, s. 139–140).

ČSM byl založen podle vzoru sovětské mládežnické organizace Komsomol, která vznikla v Sovětském svazu už ve dvacátých letech dvacátého století. Měl dohlížet na správné ideologické směřování mládeže během jejích školních i mimoškolních aktivit, pořádat je, kontrolovat jejich průběh a vyhodnocovat je. Obecně měl tedy sloužit k efektivní výchově, usměrňování a řízení mladé generace v zájmu komunistického režimu (Gooderham, 1982, s. 506–507; Devátá, 2011, s. 102–153).

Po odeznění počátečního „budovatelského období“ docházelo ovšem celkem logicky ke stagnaci v činnosti ČSM, a to nejen co se týče zvyšování počtu členů, ale také v četnosti a kvalitě pořádaných akcí. Projevily se zde typické nectnosti masových organizací vytvořených s politickým

záměrem, v nichž značná část členů projevovala slabý zájem o z centra nařízenou a kontrolovanou činnost a omezovala se jen na formální a pasivní členství (Pavelčíková, Weber, 2019, s. 596).

Paradoxně ovšem začala postupně růst aktivita některých dílčích součástí ČSM, které byly provázány s chodem nějaké instituce nebo byly orientovány výrazně zájmově a ČSM se pro ně postupně stal spíše jen „krycím pláštěm“ jejich činnosti. To se týkalo ve značné míře i organizací ČSM ve vysokoškolském prostředí a konkrétním příkladem může být i organizace ČSM na Univerzitě Palackého. Jedním z důvodů výrazné angažovanosti jejích členů byla mj. i neustálá obměna studentů, kdy se ti nově příchozí často se zápalem pustili do činnosti na univerzitě, do snahy o zlepšení jejího chodu a organizace jednotlivých akcí. Pravděpodobně i proto zde nedošlo k tak výrazné stagnaci jako v případech jiných organizací ČSM. Na tomto stavu se do velké míry podílel i fakt, že univerzitní ČSM často vstupoval do záležitostí, které se přímo dotýkaly studentského života, například otázky stipendií či finančního ohodnocení organizovaných brigád. Z toho logicky plynul i zájem studentů o činnost ČSM.

Od šedesátých let se pak mezi československou mládeží začal ve zvýšené míře projevovat vliv západní kultury a životního stylu, jež korespondovaly i s politickým a kulturním uvolněním té doby, které ovšem mělo pochopitelně své limity. Změny ve společnosti se také logicky odrážely na rostoucích antipatiích značné části řadových členů ČSM k politické linii zastávané vedením této organizace. Vyvrcholením se pak stal rok 1968, kdy se ČSM fakticky rozpadl a přeměnil ve federaci osmnácti dětských a mládežnických organizací, ke kterým patřil např. Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy, Svaz klubů mládeže, Svaz pracující mládeže, Svaz vojenské mládeže, Svaz polské mládeže v ČSSR, JUVENA – Svaz mládeže českomoravského venkova, samostatný Československý pionýr nebo Junák.

Po potlačení Pražského jara pak došlo v průběhu roku 1970 v důsledku nastupující normalizace k znovuoobnovení činnosti jednotné mládežnické organizace, která pod novým názvem Socialistický svaz mládeže (SSM) existovala až do roku 1989 (Pavelčíková a Weber, 2019, s. 596–600; Kural, 1993; Hubálek, 2014, s. 72–80).

1 Kulturně ideologická výchova v rámci Československého svazu mládeže

Svoje ideologické cíle vůči mládeži komunisté odůvodňovali výchovou k vyšším morálním hodnotám, jakými mělo být např. vlastenectví, socialistický internacionalismus nebo láska k SSSR. Naopak strach, nedůvěra a nesnášenlivost měly být „vyhrazeny“ západnímu bloku v čele s USA. Tato koncepce politické výchovy vycházela z výchovného programu proklamovanému V. I. Leninem, podle něhož mělo být vzdělání v symbióze s výchovou v duchu marxismu-leninismu, který měla mladá generace plně teoreticky pochopit a přizpůsobit mu své myšlení a chování. Takto usměrněný „nový člověk“ měl pak zavrhnout staré zvyky a tradice a aktivně se podílet na budování ideální komunistické společnosti. (Devátá, 2011, s. 102–153; Šindlář, 2017, s. 22–23).

Komunistické ideje měly být mládeži vštěpovány již na základních a středních školách a odborných učilištích, vysoké školy pak měly připravovat pro státní správu, průmysl, obchod, zemědělství, ale i pro školství, vědu a kulturu „novou inteligenci“, tj. vysoce kvalifikované odborníky, kteří by přitom byli plně loajální k vládnoucímu režimu.

Mezi nástroje používané k ovlivňování mládeže patřily kurzy s politickým zaměřením, které se lišily podle věku a společenského zázemí jejich účastníků. Tato školení začala v Československu už ve školním a akademickém roce 1949/1950. V říjnu 1949 Ústřední výbor ČSM nařídil pravidelné pořádání čtenářských a politických kurzů v základních organizačních skupinách ČSM, které se měly scházet vždy jednou za čtrnáct dní.

Hlavní rozdíl mezi těmito kurzy byl v jejich náplni. Čtenářské kroužky se měly orientovat na přečtení a interpretaci vybraných „politických“ knih a zhlédnutí některých výrazně propagandistických československých a sovětských filmů. Mladá generace měla jejich prostřednictvím získat základní přehled o náplni a smyslu marxisticko-leninistického učení a plně je přijmout za své. Aktivita účastníků těchto kurzů měla vyvrcholit účastí v soutěžích Fučíkův odznak (v českých zemích) a Jilemnického odznak (na Slovensku), které poprvé vyhlásilo předsednictvo Ústředního výboru ČSM v listopadu 1949 (Šindlář, 2017, s. 27–30; Pavelčíková a Weber 2019, s. 597–601; Devátá, 2011, s. 102–153).

Čtenářské kurzy se v rámci vzdělávacího systému realizovaly především na středních školách, na vysokých školách se pak s nimi studenti setkávali ve studijních klubech, v rámci nichž se ovšem kromě knižních titulů s politickým zaměřením objevovala také odborná literatura, specifická pro daný studijní obor.²

Druhý typ kurzů – politické kroužky – hrál roli určité nadstavby, která měla dále rozšiřovat a prohlubovat ideové uvědomění žáků. Do těchto kurzů se jejich účastníci, pochopitelně zejména starší studenti, přihlašovali často z důvodů snahy zlepšit si své kádrové posudky, popř. si i vytvořit předpoklady pro pozdější vstup do komunistické strany. Po absolvování kurzů měli jejich absolventi vystupovat jako uvědomělí mladí lidé, kteří dokážou komunistickou ideologii dále šířit a jsou schopni v diskuzích adekvátně, tj. podle linie zastávané vedením KSČ, reagovat na příslušná témata československých dějin, historie komunistického hnutí, dějin SSSR, oficiální politiky KSČ nebo úkolů a poslání Československého svazu mládeže atd. (Šindlář, 2017, s. 30–34).

Absolventi těchto kurzů byli pokládáni za politicky spolehlivé a připravené hájit ideovou linii KSČ. Po nástupu na vysokou školu jim pak proto v příslušné organizaci ČSM byl často nabídnut post propagandisty, jehož náplní činnosti mělo být mj. přesvědčování ostatních studentů o výhodách vstupu do ČSM. Osvědčil-li se absolvent politického kurzu na této pozici, mohl pomýšlet na další funkční postup. Musel se ovšem předtím proškolit v politice ČSM a také se důkladněji seznámit se specifiky vysokoškolského prostředí. To dokládají i příslušné směrnice pro obsazování funkcionářských postů v organizacích ČSM na vysokých školách, v nichž Ústřední vedení ČSM mj. důrazně odrazovalo od toho, aby byli do těchto funkcí jmenováni studenti nižších ročníků, protože je považovalo za nezkušené, příliš mladé a zatížené velkými studijními povinnostmi. Spíše proto doporučovalo „...zařadit starší soudruhy-vysokoškoláky, kteří již například prošli některým z letních vysokoškolských funkcionářských škol KSČ či ČSM“.³

Jednotlivé vysokoškolské organizace ČSM se pochopitelně podílely i na pořádání hromadných veřejných a kulturních akcí s ideologickým podtextem, jako byly např. oslavy 1. máje, *Soutěž tvořivosti mládeže* nebo náborová kampaň *Za milionovou organizaci ČSM*. Samozřejmě

také organizovaly akce lokálního významu spojené s jejich vzdělávací institucí. Tak tomu bylo i v případě organizace ČSM působící při Univerzitě Palackého v Olomouci (Knapík, 2012, s. 848–849; Franc, 2014, s. 82; Pavelčíková, Weber, 2019, s. 595).

2 Činnost olomoucké vysokoškolské skupiny ČSM v letech 1948–1952

Organizace ČSM při Univerzitě Palackého se v akademických rocích 1948–1949, 1949–1950, 1950–1951 a 1951–1952, tj. v „zakladatelském období“ totalitního režimu v Československu, podílela na celé řadě akcí, které bychom na základě jejich zaměření mohli rozdělit do tří skupin – přímo související s chodem univerzity, místní a ty, které měly celostátní, popř. i mezinárodní charakter. K nejdůležitějším úkolům univerzitní skupiny ČSM přitom patřilo vytváření plakátů k jednotlivým akcím a také předávání informací studentům o jejich povinnostech. V tomto směru může sloužit jako příklad rozšiřování informací o povinné účasti ve výzkumu vitálních kapacit na tělovýchovné fakultě.⁴

Mezi akce související s chodem univerzity patřil např. *Den otevřených dveří*, pořádaný každoročně vždy začátkem února, jehož se účastnilo deset vybraných členů ČSM z různých studijních oborů, kteří rozdávali zájemcům o vysokoškolské studium přihlášky do univerzitního ČSM a vysvětlovali jim výhody členství.⁵

Významná byla též role ČSM při pořádání oslav a různých akcí věnovaných významným politickým i kulturním osobnostem. Příkladem může být realizace sbírky ve prospěch fondu spisovatele Aloise Jiráska v lednu 1949, puškinovské oslavy v červnu stejného roku, před nimiž studenti během jara vyráběli ozdoby, secvičovali scénky, učili se Puškinovy básně a připravovali hudební vystoupení, dále také podpísavá akce k narozeninám J. V. Stalina v listopadu 1949 či spoluúčast na organizaci oslav stoletého výročí narození T. G. Masaryka v březnu 1950.⁶ Velký důraz se pochopitelně kladl na každoroční listopadové oslavy Velké říjnové socialistické revoluce, při nichž ČSM zajišťoval kulturní večery na kolejích a následující den pak oficiální program na fakultách.

Velmi brzy po založení ČSM se také ukázalo, že akce bez hudebního a pěveckého doprovodu jsou nudné a mají nízkou návštěvnost, proto došlo ke vzniku akademického pěveckého sboru. Postupně se k této aktivitě přidávali další dobrovolníci a po roce už pěveckou skupinu tvořilo 30 členů, pro které se také nakoupily nové zpěvníky. Po důkladném nácviku byl pak pěvecký sbor využíván téměř při všech oficiálních akcích ČSM. Dokonce se se zpěvem můžeme setkat i na jedné schůzi univerzitní skupiny ČSM, na níž její účastníci nacvičovali pět písní určených na oslavy 1. máje. Kronikář si při psaní záznamu z této schůze povzdechl: „... konečně trochu zpěvu na výborové schůzi“.⁷

Univerzitní skupina ČSM musela pochopitelně své členy vzdělávat i v politických tématech, vzbuzovat v nich zájem o společenské dění a přibližovat jim socialistickou kulturu. To se pravidelně uskutečňovalo zejména prostřednictvím Dnů sovětského filmu, ale i např. jednorázovou hromadnou návštěvou olomouckého kina Moskva, při níž studenti zhlédli film o komunistické Číně, či zprostředkováním hromadných poslechů rozhlasového vysílání projevů prezidenta Klementa Gottwalda a dalších politických představitelů v průběhu IX. sjezdu KSČ, který se uskutečnil na konci května 1949. Při zajišťování této akce, při níž byla účast studentů povinná – a také kontrolovaná na základě jmenných seznamů – spolupracoval ČSM s vedením pedagogické fakulty.⁸

Akce místního významu pořádané univerzitní organizací ČSM měly zejména demonstrovat sounáležitost univerzity s olomouckým regionem a s lidmi z neuniverzitního prostředí. Zde může být příkladem letní příměstský tábor určený pro malé hokejisty, který univerzitní organizace ČSM pořádala. Akce tohoto typu byly zaměřeny rovněž na manifestační sepětí studentů s „pracujícím lidem“. Proto došlo např. k návštěvě Velkých Losin, kde se olomoučtí vysokoškolští studenti mohli seznámit s chodem místní továrny.⁹

Do tohoto typu akcí bychom mohli zařadit také hojně pořádané a na konci čtyřicátých a počátku padesátých let i snad poměrně oblíbené letní brigády mládeže. Ty měly komunistickému režimu prostřednictvím výrazného zapojení studentů do hospodářského života pomoci vyřešit nedostatek pracovních sil v ekonomice, ať už v průmyslu, na významných stavbách nebo v zemědělství. Brigádníci přitom mohli obdržet

za odvedenou práci plat, který byl ovšem zpravidla výrazně nižší, než dostávali stálí pracovníci. To bylo pro hostitelské organizace pochopitelně velmi výhodné. Brigády mohly být povinné či nepovinné, především na počátku námi sledovaného období ovšem absolvování letní brigády často představovalo podmínku pro zdárné uzavření studijního ročníku na univerzitě.¹⁰

Také ČSM při Univerzitě Palackého se podílel na organizaci těchto brigád. Ve sledovaném období 1948–1952 se olomoučtí vysokoškoláci např. účastnili prací na tzv. „proboštárně“ (tj. budovách olomouckého probošství, v nichž od roku 1946 sídlil rektorát UP a filozofická fakulta) a také v lesích při sázení stromů. Na zmíněné „proboštárně“ museli všichni studenti povinně odpracovat za semestr alespoň osm hodin, ovšem ti z nich, kteří už složili státní závěrečné zkoušky a neměli další studijní povinnosti, dokonce celý týden. Tyto brigády se uskutečňovaly zejména o víkendech, kdy studenti zčásti nahrazovali stálé pracovníky. Celkem logicky byli přitom využíváni zejména na těch pracovních pozicích, na nichž nebyla potřebná odborná kvalifikace.¹¹

Na čtrnáctidenní tzv. „stromkové brigády“ jezdili studenti UP do Hanušovic, Velkých Losin, Vojtíšкова, Králíků, Branné nebo Ostružné. Pracovní aktivity tohoto typu měly poměrně stálý a dlouhodobý charakter a kromě studentů se jich účastnili i zaměstnanci univerzity.

Účast na těchto brigádách byla ovšem většinou pečlivě kontrolována. Organizace ČSM vysílala své spolehlivé členy jako vedoucí brigády, aby mj. vedli seznamy účastníků. Případní absentéři pak byli pozváni na členskou schůzi ČSM k podání vysvětlení, popř. ke kárnému potrestání. V záznamech ČSM se např. můžeme dočíst o studentce Divinové, které nebyl uznán jeden pracovní den, protože „... sabotovala práci na proboštárně. Pozvat ji na schůzi. Veřejně pranýřovat“.¹² Důsledné potrestání „viníků“ mělo posloužit k jejich nápravě a také jako výstraha ostatním.

Na druhou stranu se organizace ČSM snažila zajistit studentským brigádníkům co nejlepší pracovní podmínky, např. se pokoušela pro ně zajistit kvalitní pracovní obuv a také dle možností vystupovala proti bezplatným brigádám.

Do třetí skupiny aktivit vysokoškolských studentů, které zahrnovaly akce celostátního, popř. mezinárodního charakteru, můžeme zařadit

např. pravidelné vysílání vysokoškolských studentů (převážně členů ČSM) na Světový festival mládeže a studentstva pořádaný Světovou federací demokratické mládeže. Tyto festivaly se v námi sledovaném období uskutečnily v roce 1949 v Budapešti a v roce 1951 ve východním Berlíně.¹³

V rámci zahraniční mobility olomoucká univerzita také během letního semestru akademického roku 1948–1949 přivítala dva zahraniční studenty z Itálie a Portugalska a zároveň povolila dvěma svým studentům vyjet do Bulharska a do Velké Británie. V letních měsících ČSM rovněž organizoval kolektivní zájezdy po Československu, které byly povinné pro studenty prvního ročníku, ale zároveň zaštiťoval i velmi žádané skupinové zájezdy na zahraniční rekreaci. Tyto zájezdy směřovaly například do Polska, Bulharska nebo Maďarska. V červnu 1949 také univerzitní skupina ČSM ve spolupráci s vedením univerzity hostila divadlo z Belgie a zajišťovala propagaci jeho vystoupením.¹⁴

V rámci navazování užších přátelských vztahů s dalšími státy sovětského bloku byl univerzitním ČSM založen *Slovanský kroužek*, který měl rozvíjet spolupráci především s Polskem. Mezi aktivity tohoto kroužku patřila např. dopisové akce se studenty varšavské univerzity, vytváření dvojjazyčné česko-polské nástěnky, pořádání besedy českých a polských akademiků, která se uskutečnila koncem května 1949, nebo zajišťování výměnného pobytu polských studentů v Olomouci.¹⁵

Členové univerzitního ČSM se také zabývali humanitární pomocí, samozřejmě rovněž s určitým politickým podtextem. Vždy na konci letních semestrů tak byly mezi vysokoškolskými studenty pořádány potravinové sbírky pro děti ze sociálně slabých rodin v zahraničí. Důvěrníci ČSM vybírali od studentů potravinové lístky, které byly následně směnovány za potraviny a kompletovány do potravinových balíčků. Např. v roce 1949 bylo těchto balíčků získáno devět, což bylo na výborové schůzi ČSM označeno jako velký úspěch.¹⁶

Celkově je možné konstatovat, že ve sledovaném období let 1948–1952 ČSM na Univerzitě Palackého vyvíjel poměrně rozsáhlou a mnohostrannou činnost. Je samozřejmě velmi obtížné zpětně rozlišit, nakolik byli při jednotlivých pořádaných akcích jejich účastníci vedeni skutečným zájmem o věc, popř. také politickým západem a přesvědčením,

a nakolik zde sehrával roli určitý pragmatismus, snaha „nevyčnít z řady“ a zejména absolvovat bez problémů studium zvoleného oboru. Je velmi pravděpodobné, že u značné části studentů se těchto faktorů uplatňovalo více.

Poznámky:

- ¹ Vznik této studie článku byl podpořen Visegradským fondem v rámci projektu Transformation of populism and nationalism in the V4 countries (ID 21820042) a představuje také dílčí výstup projektu IGA_PdF_2020_004 *Ideologická indoktrinace československého školství v obdobích nesvobody ve 20. století a její reflexe v současném vzdělávání.*; This work was supported by the Erasmus+ Programme of the European Union, Key Action 2: Strategic Partnerships, under Grant „Reflection of National and European Identity in the New Millennium“ [2019-1-CZ01-KA203-061227].
- ² AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, pokyny k zakládání fakultních skupin ČSM a k náboru.
- ³ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, členové ČSM z jednotlivých univerzitních měst dávají podněty k nápravě nedostatků.
- ⁴ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, záznam z 30. 3. 1949.
- ⁵ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, záznamy spolku z 5. 2. 1949.
- ⁶ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, zápisy z výborových schůzí.
- ⁷ AUP, ČSM, K1,2, 1950–51, zápis o 20. schůzi z 3. 4. 1950.
- ⁸ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, zápis z výborové schůze z 25. 5. 1949.
- ⁹ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, schůze SPF 1948/1949.
- ¹⁰ AUP, ČSM, K1,2, 1950–51, záznamy spolku.
- ¹¹ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, zápis ze schůze z 30. 3. 1949.
- ¹² AUP, ČSM, K1,3, 1951–52, záznamy spolku z 23. 5. 1952.
- ¹³ AUP, ČSM, K1, 1, 1947/48–49, zápis ze schůze z 16. 3. 1949.
- ¹⁴ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, zápis ze schůze z 1. 6. 1949.
- ¹⁵ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, zápis ze schůze z 16. 3. 1949.
- ¹⁶ AUP, ČSM, K1,1, 1947/48–49, výborová schůze SPF z 15. 6. 1949.

Literatura:

- BELAN, R. *Zvázáci: (1945-1970)*. Bratislava: Slovart, 2015.
- DEVÁTA, M. *Kulturně-vědní politika KSČ a ideologizace společenských oborů v letech 1945–1960*. Disertační práce. Praha: PdF UK Praha, 2011.
- FRANC, M. Vztah politické elity k mládeži v letech 1948–1968. In KNAPÍK, J. a kol. *Děti, mládež a socialismus v Československu v 50. a 60. letech*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2014, s. 81–93.
- GOODERHAM, P. The Komsomol and Worker Youth: The inculcation of 'Communist Values' in Leningrad during NEP. In *Soviet Studies*, 1982, Vol 34, No. 4, pp. 506–528.
- HUBÁLEK, T. *Normalizace a její reflexe v sekundárním školství v Olomouckém regionu*. Disertační práce. Olomouc: PdF UP v Olomouci, 2014.
- PAVELČÍKOVÁ, N., WEBER, D. Organizace mládeže v komunistickém Československu. In KOCIAN, J. (ed.) *Tematická příručka k československým dějinám 1948–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2019, s. 595–600.
- KNAPÍK, J. a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. 2. svazky.
- KURAL, V. a kol. *Československo roku 1968. 1. díl: Obrodný proces*. Praha: Parta, 1993.
- OTÁHAL, M. *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968–1989*. Praha: Dokořán, 2003.
- RÁKOSNÍK, J. Interpretace cest k únoru 1948. In KOHNOVÁ, J., HOLUBOVÁ, B. (eds.). *Československo: sto let zápasů o ideály státu*. Praha: PdF UK, 2019, s. 139–140.
- ŠINDLÁŘ, M. *Československý svaz mládeže jako prostředek ideologického působení na mládež v Brně (1949–1953)*. Diplomová práce. Brno: FF MU Brno, 2017.
- Archivní zdroje:
Archiv Univerzity Palackého, fond Československý svaz mládeže – celoškolský výbor, 1948–1969 (v textu AUP, ČSM)

Kontakty na autory příspěvku:

PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Katedra společenských věd
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
e-mail: p. kopecek@upol.cz

Mgr. Monika Suková
Katedra společenských věd
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
monika.sukova01@upol.cz